
OBIECȚIILE ADUSE RIGORISMULUI MORAL CATOLIC ÎN PROBLEMA PLANIFICĂRII FAMILIALE DE CĂTRE ETICA MEDICALĂ

Mihai C. Teodorescu

Institutul Național de Medicină Sportivă

inms@cmb.ro

blondul21@k.ro

Abstract. The catholicism claims that the principle of the respect for human life is intangible, so that the life of the embryo is sacred even since its appearance in the unicellular stage. The advances of medical science and technology has allowed us lately to detect early, within the first three months of pregnancy, some severe congenital abnormalities, a fact that justifies the therapeutic abortion. The bioethics laws in some countries of the European Union state the principles of a pragmatic ethics for which the value of embryo life differs according to the social environment. The moral value of embryo life is influenced by the following four elements of the moral sociology of the small group: the subject, the manifestation (fact), the norm, and the moral judgement.

Introducere

Catolicismul susține că înfrânarea este unica modalitate de contracepție care trebuie admisă deoarece celelalte metode de contracepție pun în pericol viața embrionului, care este sfântă încă de la apariția lui, avându-și valoarea în ea însăși, adică împotriva căruia nu trebuie să se acționeze niciodată, indiferent de împrejurări, deoarece viața embrionului este însuflețită, individuală și personală, căci îl are pe Duhul Sfânt în ea, astfel că reprezintă un scop obiectiv, absolut și suprem pe care nu avem voie să-l limităm prin scopuri relative și subiective ale unor împrejurări particulare. Să analizăm următoarele două contraargumente care pot fi aduse acestui punct de vedere al teologiei catolice: 1. Modul dogmatic al aplicării în viața socială a principiilor morale catolice; 2. Eludarea principiilor eticii pragmatice a vieții embrionului uman.

1. APLICAREA DOGMATICA A VALORILOR MORALE RELIGIOASE ÎN PRACTICA SOCIALĂ

Strășnicia și stretetea principiilor morale ale Bisericii Catolice în problema planificării familiale pot fi înțelese într-o lumină mai adecvată prin analiza făcută într-un context social-istoric. Atacurile susținute ale burgheziei Occidentului european împotriva teocrației intelectuale a evului mediu a dus, în cele din urmă, la înfrângerea acesteia și la înlăturarea oficialității catolico-tomiste, dictatorială și inchizitorială. Mediul social pluralist și laicizat, care definește în prezent țările continentului european, a favorizat

---

aparitia unei noi modalitati de traire a datinilor si uzantelor specifice culturii nationale, manifestata printr-o dubla tendinta, aparent contradictorie: orientarea individualista, favorizata de triumful burgheziei, care a conditionat laicizarea mai avansata a moravurilor si mentalitatilor legate de contraceptie si avort – proces care a mers in paralel cu orientarea colectivista, de natura ascetica, specifica ancorarii in traditiile religioase (catolice, protestante ș.a.m.d.) ale țării-gazdă, care susține principiul sacralității vieții embrionului. Personalitatea socială a omului exprimă o contradicție, care îi este proprie, între egoismul dat de satisfacerea dorințelor individual-biologice ale instinctului sexual, pe de o parte, și valorile moral-religioase ale familiei și societății, de pe altă parte, al căror nucleu biologic este determinat de instinctul social. Acest antagonism între instinctul sexual, exacerbat de politica individualistă a țărilor Uniunii Europene, și instinctul social al familiei, promovat de colectivismul specific religiei, are un efect întăritor și sistematizant asupra structurii sociale contemporane.

S-a vorbit despre separarea bisericii de stat grație Revoluției din Franța anului 1789 și a unor energici gânditori ca Montesquieu, Hobbes, Rousseau ș.a.m.d. În realitate, separarea a avut loc numai între stat și aspectul teocratic-dictatorial al bisericii. O separare strictă între stat și biserică nu s-a realizat deoarece principiile morale ale oricărei religii monoteiste corespund instinctului social de grup și trebuințelor de organizare și coeziune optimă al oricărui sistem social-uman.

Bisericile din diferite țări europene pot primi ajutor de stat sub forma asistenței din partea poliției, protecție împotriva incendiilor, scutiri de impozite, calculatoare etc., iar organizațiile religioase, independent de orientarea lor, desfășoară o importantă activitate socială prin care sprijină scopurile oricărui tip de stat: lupta împotriva criminalității a furturilor, violențelor în familie, drogurilor, alcoolismului, tabagismului, proxenetismului, violurilor, răpirilor, traficului de organe ș.a.m.d. În a doua jumătate a secolului XX progresul tehnico-științific al medicinei în problemele geneticii și reproducerii umane a conditionat apariția unor legi cu caracter bioetic, care au inclus și problemele contracepției, avortului, aspectele eugenice ale întreruperii de sarcină condiționate de boli grave ale mamei sau embrionului în care deputații partidelor de orientare creștin-democratică au depus amendamente sau proiecte de lege care au declanșat dezbateri aprinse cu manifestarea opoziției fățișe dintre punctul de vedere religios și laico-medical. De pildă, în discuțiile purtate în numele „Comisiei pentru afaceri culturale, familiale și sociale” din Adunarea Națională (Parlamentul) Franței, domnul Bernard Accoyer¹ a propus revizuirea legilor bioetice adoptate în 1994, deoarece evoluția rapidă a practicii medicale din punct de vedere științific și tehnic a creat probleme noi. Descoperirile din imunologie și genetică, transplantul de organe, perfecționarea diagnosticului precoce al bolilor genetice și ereditare, mai ales a malformațiilor congenitale prin ecografie fetală, a generat polemici în legătură cu respectarea principiului dreptului la viață al embrionului bolnav, afirmat de adepții filosofiei politice religioase, însă combătut de principiul dreptului de a nu te naște bolnav susținut de adepții eticii medicale pragmatice care militează pentru obligația medicului de a face avort terapeutic – principiu care a obținut câștig de cauză în Franța prin jurisprudența Perruche.

---

¹ Informație preluată de pe Internet, înregistrată la Președenția Adunării Naționale a Franței la 12.XII.2001.

Faptul că nu a existat și nu poate exista o separare strictă între stat și biserică nu înseamnă că raportul dintre aceste două instituții nu a suferit o transformare calitativă prin trecerea de la evul mediu creștin la modernitatea europeană, caracterizată prin integrarea treptată a țărilor Europei. Modificarea de esență a raportului dintre stat și biserică o găsim în ideile lui Rousseau, Montesquieu și alți gânditori revoluționari – idei care au condiționat apariția unei noi forme de drept public, caracterizată prin asigurarea libertății de conștiință și exprimare pe toate planurile vieții sociale (politic, religios, economic, cultural etc.), asociată cu aplicarea principiului egalității tuturor oamenilor în fața legii, indiferent de statutul etnic, religios, economic sau cultural. Miezul acestei noi filosofii politice, care a stat la baza Revoluției franceze din 1789, s-a născut din opoziția față de principiul platonian al inegalității sociale a oamenilor, inclus de autoritatea catolico-tomistă în activitatea statelor europene, dictatoriale, ale evului mediu. Se știe că ideile lui Platon au contribuit la formarea filosofiei politice a părinților bisericii și scolastici. Karl R. Popper arată că filosofia socială a lui Platon a apărut din repulsia acestuia față de instabilitatea socială a Greciei antice, caracterizată de luptele politice dintre democrați și aristocrați. În accepția sa, ideile lui Platon reprezintă un atac furibund la adresa ideilor liberale prin care preconizează: „dominația de clasă naturală a minorității înțelepte asupra mulțimii ignorante”². Platon considera că orice schimbare politică este funestă, iar repausul social are o natură divină. El arată că acest lucru poate fi realizat prin întoarcerea la natura originară a strămoșilor și blocarea oricărei revoluții, menținerea unui stat natural al inegalității sociale care este Forma sau Ideea perfectă și imuabilă de cetate, care fundamentează toate formele diverse ale statelor lumii. Această Formă sau Idee a statului ideal perfect ar corespunde unui Dumnezeu-Tată, iar statele concrete care se dezvoltă într-un context social-istoric au între ele trăsături individuale care le deosebesc, însă rămân identice prin esența lor cu primogenitorul Tatălui Ideal de natură divină din care provin.

Principiul platonian al blocării schimbărilor, al imuabilității formei fundamentale a oricărui lucru natural, a fost aplicat asupra esenței vieții embrionului uman de care filosofia religioasă creștină a evului mediu. Viața embrionului este sfântă deoarece conține în ea însăși Forma sau Ideea umană de natură divină. Platonismul creștinismului patristic și scolastic se înfățișează ca o întoarcere la natură cu semnificație rațională. Atâta timp cât izvorul vieții embrionului este privit ca o expresie a Divinității aflată în el însuși, ca Idee imuabilă în sensul platonian al cuvântului, această concepție aparține unei teologii naturale și nu unei teologii revelate care pune dogmele credinței peste rațiune³. În accepția teologiei naturale, Ideea morală a caracterului sfânt al vieții embrionului este un element fundamental al conștiinței umane individuale care face parte integrantă din viața socială. Această Formă ideală ființează la un nivel superior și cuprinzător, având un caracter general și abstract, sub forma unui model sau paradigmă. Modelul sfințeniei vieții embrionului ar avea funcții indicative și imperative pentru

---

² Karl R. Popper, *Societatea deschisă și dușmanii ei*, Vol. I, Editura Humanitas, București, 1993, p. 104, traducere de D. Stoianovici.

³ Ceea ce religia nu poate explica prin rațiune și știință se trece în domeniul transcendentului, al misterului, care nu poate fi dovedit prin demonstrația intelectului uman, însă este crezut în modul cel mai simplu pe baza revelației divine, cum ar fi, în accepția lui Toma d'Aquino: Învierea morților și Judecata viitoare.

---

activitatea practică a oamenilor sub forma unor norme morale care nu admit nici un fel de excepție: „În fața normei morale care interzice suprimarea directă a unei ființe umane nevinovate nu există privilegii și nici excepții pentru nimeni. Este vorba – așa cum a precizat Paul al VI-lea – de o învățătură care nu s-a schimbat și nu poate fi schimbată”⁴.

Prin urmare, catolicismul pornește de la analiza principiului moral al apărării vieții embrionului ca pe o Idee a unui scop obiectiv aflat în structura vieții sociale. El vizează obligațiile noastre care rezultă din promovarea dreptului oricărei ființe umane de a nu fii vătămată printr-o anumită acțiune. Drepturile omului și mai ales al embrionului, care este o persoană nevinovată, sunt sfinte, atât din punct de vedere religios cât și din punct de vedere laic și ele nu trebuie încălcate, oricare ar fi consecințele acțiunii umane. Mă voi ocupa în continuare de critica și poate chiar de modificarea acestui principiu în lumina aplicării lui în practica medicală. Filosofia medicinei se bazează pe o modalitate a gândirii occidentale europene care pune problema implicării praxisului medical în domeniul filosofiei morale. Se pornește de la ideea că adevărul poate fi dovedit numai în practica vieții reale, cotidiene, iar discuțiile asupra obiectivității și realității sau irealității morale ale unor concepte care se îndepărtează de nivelul empiric, particular și practic al vieții sunt pur scolastice. A trece de la nivelul teoretic, abstract, la cel empiric, practic, al principiului respectului pentru viața umană înseamnă a trece la gândirea sa morală în lumina aplicării lui în cazuri particulare. Fără îndoială că la nivelul pur teoretic și metafizic, formulat de un filosof care nu coboară din fotoliul meditației, principiul respectului pentru viața umană este intangibil. R.M. Hare afirmă că un moralist care îi spune cuiva, din proprie experiență, că acest principiu nu trebuie urmat întotdeauna, se poate întâmpla ca să nu se mai țină seamă de el tocmai stunci când ar trebui să o facă. Valoarea morală își păstrează principiile generale ale binelui suveran, în sensul de ordine, coeziune și solidaritate socială, și la nivelul empiric, concret, al vieții, însă nu într-un mod rigid, căci ar genera un autentic lanț al slăbiciunilor cu efecte nefavorabile. Dacă cercetăm cu atenție etica medicală pragmatică, consecinționalistă, constatăm că nu avem aceeași repulsie pentru încălcarea dreptului la viață în cazul contracepției (când se ucide un embrion uman unicelular) în comparație cu situația avortului (când se ucide un făt dezvoltat cu organogeneza aproape desăvârșită), care, la rândul ei, are o încărcătură de repulsie mai mică decât pruncuciderea (infanticidul) și uciderea adulților. Rigorismul antropologiei catolice de a nu deosebi trepte diferite de repulsie între contracepție, avort și uciderea oamenilor înseamnă a pune un accent prea mare pe principiile filosofiei religiei și a le rupe de practică. Este greu de crezut că o femeie care acceptă contracepția hormonală sau biochimică ar fi mai înclinată decât altele să-și otrăvească soțul (dacă nu s-ar mai înțelege cu el) sau un medic care recomandă cu ușurință avortul terapeutic ar fi mai înclinat să-și ucidă rivalii. Respectul pentru valoarea vieții umane diferă din punct de vedere etic în funcție de contextul practic-social al contracepției, avortului, infanticidului și uciderii adultului, astfel încât aceste patru împrejurări sunt cuprinse de subiectul cunoscător cu conștiința exactă a unui rang care se poate schimba în funcție de o multitudine de parametri ai vieții sociale, care este deosebit de complexă.

---

⁴ Elio Sgreccia, Victor Tambone, Manuale di bioetica, traducere de Gilda Levescu, Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, 2001, p. 142.

---

2. ELUDAREA PRINCIPIILOR ETICII PRAGMATICE A VIEȚII EMBRIONULUI UMAN

Etica religioasă creștină, inclusiv cea catolică, caută să pună la baza comportamentului moral legat de viața embrionului uman un principiu unic, fundamental, din care celelalte principii și precepte subordonate lor să poată fi deduse cu ușurință. Se ajunge astfel la o filosofie speculativă a moralei ruptă de orice activitate socială practică. Acest punct de vedere este împărtășit de I. Kant, care arată că principiul moral: „trebuie să-și aibă absolut complet a priori⁵ izvorul lui și cu aceasta totodată autoritatea sa imperativă: de a nu aștepta nimic de la înclinația omului, ci totul de la puterea supremă a legii și respectul cuvenit ei, sau, în caz contrar, de a condamna pe om la dispreț și oroare de sine însuși”⁶. Antropologia catolică a embrionului uman ocupă în filosofia moralei o poziție asemănătoare cu cea a lui I. Kant, afirmând că principiul valorii morale a embrionului uman și normele concrete pe care le particularizează este independent de toate influențele unor motive contingente care pot rezulta din experiență. Principiile și normele care justifică sacralitatea vieții embrionului alcătuiesc un sistem coerent, unitar și integral de concepte în care Biserica creștină actuală caută să introducă cât mai multă ordine lăuntrică. În accepția doctrinei catolice principiul valorii morale a vieții embrionului este independent și nu poate fi influențat de regulile concrete ale contracepției născute din realitatea empirică. Ideea de a păstra viața sacră a embrionului uman capătă pentru catolici sensul neoplatonian al imuabilității și opoziției față de orice schimbare. Valoarea morală a vieții embrionului reprezintă un Bine absolut și suveran care comandă comportamentul gravidei creștine din interiorul ei, ca un Cuvânt al lui Dumnezeu, cu funcție imperativă și prescriptivă, materializat prin norme bazate pe un *trebuie* rupt de *este*⁷.

Acest *trebuie* al normelor morale catolice caracterizează etica kantiană cu specific deontologic, care vizează datoria, ca element fundamental al conștiinței morale, prin care întrebarea: „ce trebuie să fac” este legată numai și numai de imperativul dictat de un Bine suprem de natură divină. Spre deosebire de etica deontologică și speculativă a religiei catolice, filosofia politică a practicii medicale din țările Uniunii Europene abordează valoarea morală a vieții embrionului uman de pe pozițiile unei eticii pragmatice, consecinționale. A fi consecinționalist înseamnă a evalua viața embrionului în funcție de rezultatele practice ale dezvoltării sale intra și extrauterine, ceea ce face să se aibă în vedere mai mult viitorul decât trecutul consemnat în Biblie de către etica religioasă deontologică.

O primă obiecție adusă Bisericii creștine este faptul că separarea exclusivă făcută între *trebuie* și *este* de către raționamentul unei filosofii morale pur speculative și

---

⁵ A priori înseamnă independent de experiență și bazat exclusiv pe rațiune.

⁶ Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*, Editura Științifică, București, 1972, p. 44.

⁷ Disjuncția făcută între *trebuie* și *este* devine caracteristică nu numai demonstrației antropologiei catolice sau kantiene, ci și filosofiilor morale de inspirație nominalistă și neopozitivistă. Se știe că verbul *trebuie* stă la baza judecăților de valoare morală în forma lor de norme prescriptive, imperative, iar verbul *este* fundamentează judecățile faptice, existențiale, cu caracter empiric, experimental, în care ne îmbogățim cunoștințele prin observație. Iată un exemplu de raționament moral speculativ în care *trebuie* este rupt de *este*: eu, ca femeie gravidă în luna a doua, *trebuie* să îmi păstrez sarcina, deoarece viața embrionului meu e sfântă, chiar dacă medicul constată prin ecografie că el *este* un embrion malformat, grav bolnav.

deontologice nu poate să ducă decât la soluții subiective, să justifice abstract, să ofere doar sugestii cu caracter general, deoarece se referă numai la felul în care conceptul moral se reflectă în conștiința umană, dar nu arată în mod practic în ce constă acest concept moral, ce *este* el în adevăratul sens al cunoașterii omenești. Emile Durkheim (1858-1917) este unul dintre gânditorii europeni⁸ care a demonstrat elocvent că natura moralității trebuie căutată în realitatea obiectivă a vieții sociale, înregistrată de subiectul uman cunoscător prin judecăți faptice, existențiale, caracteristice cercetării sociologice științifice, concrete, bazate pe *este*: „Și această realitate morală obiectivă există, căci oriunde există societate, există și o concretizare a aspirațiilor sale, inclusiv a celor morale”⁹. El consideră că nimic nu ne împiedică să înglobăm realitatea morală în natură, să găsim o corespondență la nivel concret-social între ordinea naturală și ordinea divină, făcând din moralitate o știință a naturii sociale. Cu alte cuvinte sociologia ne poate ajuta să studiem moralitatea cu rigoarea, exactitatea și precizia tipică științelor exacte. Acesta este motivul pentru care Emile Durkheim consideră că realitatea morală este o realitate obiectivă, o realitate socială dată în experiența laboratorului de sociologie. În acest sens marele gânditor francez demonstrează în cartea sa „Le suicide” că *trebuie* nu este rupt de *este*. Într-o amplă cercetare sociologică a faptelor obiective legate de sinucidere stabilește drept concluzie o judecată de constatare, existențială (bazată pe *este*): „procentul sinuciderilor este cu atât mai mare cu cât legăturile sociale sunt mai slabe”. Dar nu este greu să se observe că această judecată poate fi ușor transformată într-o judecată întemeiată pe *trebuie*: „Dacă vrei să scazi numărul sinuciderilor, atunci *trebuie* să întărești atașarea individului la viața colectivă”¹⁰. Dar tocmai această atașare a individului la viața colectivă este sâmburele moralității, care în acest context a fost extras din experiența socială. Emile Durkheim susține că fiecare tip social, cu o cultură caracteristică lui, își are morala sa specifică, după cum fiecare tip biologic își are propriul său sistem nervos care îi permite să se mențină¹¹. El explică aceasta prin faptul că morala depinde de structura societății și variază odată cu transformările sistemului social. Oriunde există o societate, cu o cultură specifică ei, va exista și o concretizare a scopurilor sale morale care poate fi studiată obiectiv-științific în laboratorul de cercetare sociologică.

În secolul XX s-a dezvoltat știința sociologiei grupului mic, ceea ce a permis studiul valorilor morale și vitale într-un context experimental nou, bazat pe o metodologie riguroasă¹². Grupul mic (microgrup) este o unitate socială elementară formată dintr-un număr relativ restrâns de indivizi,¹³ aflați în relații interpersonale directe (perceptive, comunicativ-lingvistice, afective), a căror manifestare (fapte) socială, inclusiv morală,

⁸ Înaintea lui Durkheim este cunoscută etica lui John Stuart Mill (1803-1873) care explică noțiunile morale prin experiență și utilitate.

⁹ Emile Durkheim, *Educație și Sociologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980, p. 20, traducere din limba franceză de Iorgu Iordan.

¹⁰ Emile Durkheim, *Despre sinucidere*, Institutul European, Iași, 1993, traducere din limba franceză de Mihaela Calcan după: *Le suicide, étude de sociologie* – Felix Alcan, Paris, 1897.

¹¹ Emile Durkheim, *Educație și Sociologie*, op. cit., p. 20.

¹² Pentru amănunte vezi: Mihai C. Teodorescu, *Valorile vitale și morale în practica medicală*, București, Editura Progresul Românesc, 1996, p. 24-58 și p. 166-187.

¹³ Mărimea grupului mic variază de la 2 la 10 indivizi în cazul microgrupului familial, ajungând până la maximum 30-40 indivizi la microgrupurile școlare (clase de elevi), religioase (de pildă, neoprotestante), sportive, culturale etc.

---

este dirijată de valori concretizate în norme de conduită și care se disting între ei prin anumite statute și roluri sociale bine definite (înscrise în regulamente sau coduri deontologice). Achim Mișu consideră grupul mic ca pe o realitate socială supraindividuală care nu se reduce la suma indivizilor sau interrelațiilor umane, ci reprezintă un sistem distinct de calitatea umană personală, o integralitate, un tot unitar la nivelul căruia individul uman capătă însușiri distincte de cele individual-psihologice și temperamentale. Valoarea morală a vieții embrionului uman dobândește la nivelul grupului mic familiale valențele unei etici pragmatice cu caracter dinamic și operativ care se referă la condiții spațio-temporale concrete în care distingem patru elemente: subiect, manifestare, normă și apreciere morală. Să le analizăm pe rând.

Subiectul moral este mama-gravidă care poate avea statutul de soție în grupul mic familial întemeiat de ea prin căsătorie sau statutul de fiică nemăritată dacă trăiește în microgrupul familial al părinților ei, fiind însărcinată în urma unui contact sexual ocazional. Deosebim la subiectul moral trei elemente importante: *voința* care produce fapta (manifestarea) morală, *sentimentul* iubirii viitorului copil strâns legat de instinctul parental și *gândirea* care produce judecata de valoare morală a vieții embrionului.

Manifestarea morală a gravidei este un act de obiectivare morală, care în mod obișnuit se evidențiază în contextul grupului mic¹⁴. Manifestarea morală presupune intervenția voinței subiectului moral (mama gravidă) pentru a traduce în viață valoarea socială pe care o urmărește. Manifestarea morală presupune o acțiune practică, un substrat substanțial-energetic, un act uman, dar dacă acest act nu este însoțit de conștiința semnificației lui morale atunci el nu poate reprezenta o manifestare morală. Tot așa cum nici simpla dorință, intenție, a unei femei gravide (de pildă, de a păstra viața embrionului ei) nu este o manifestare morală dacă nu este tradusă în fapt. Manifestarea morală este condiționată de valorile grupului mic din care face parte subiectul, de influența liderului de grup, de coeziunea grupului și existența unui consens și conformități privind normele care satisfac exigențele valorilor grupului mic. Manifestarea morală a unei femei gravide, legată de valoarea vieții embrionului ei, poate fi stimulată sau înfrânată de natura valorilor susținute de microgrupul familial și/sau religios din care ea face parte. De exemplu, dacă familia este un microgrup coeziv, bazat pe iubire interpersonală, iar comportamentul membrilor grupului mic familial al gravidei este orientat prioritar de valori materiale și vitale subordonate unor scopuri hedonice¹⁵ (petreceri, mese copioase, abuzul de alcool, tutun, dorința de îmbogățire prin orice mijloace etc.) atunci normele de a face contracepție sau avort sunt mult mai ușor acceptate, chiar dacă femeia gravidă este o credincioasă ortodoxă sau catolică și membră a unui grup religios în care participă cu regularitate la slujbele duminicale și din timpul săptămâni. Ea știe că biserica din care face parte respectă ca sfântă viața embrionului, însă presiunea exercitată asupra manifestării sale morale de către trebuințele și valorile grupului mic familial sunt mai puternice. Explicația o găsim

---

¹⁴ Spre deosebire de societatea primitivă în care individul uman se afla sub influența tiranică a grupului gentilico-tribal, în societatea modernă, deschisă, personalitatea individului devine din ce în ce mai liberă, autonomă și dezvoltată. Procesul diferențierii și dezvoltării personalității omului modern este condiționat de participarea sa concomitentă la mai multe microgrupuri (familiar, religios, cultural, profesional etc.) a căror înmulțire este dovada dezvoltării personalității sale sociale.

¹⁵ Hedonismul este o concepție care întemeiază morala pe înclinația naturală a omului spre satisfacerea tuturor trebuințelor, considerând plăcerea ca pe un țel ultim al acțiunii umane.

în numărul mare al membrilor grupului religios pe care îl frecventează, ceea ce diminuează notele psihologice esențiale ale relațiilor interpersonale perceptivă, afectivă și comunicativ-lingvistice. Aceasta duce la o scădere a coeziunii grupului și implicit la diminuarea consensului și conformității manifestării morale de a nu face avort.

Norma morală se înfățișează în grupul mic ca o propoziție, un enunț prescriptiv sau imperativ, care arată ce anume trebuie să facă subiectul și ce nu trebuie să facă, în situații repetabile, ca manifestarea lui să fie apreciată prin valoarea de bine și evitat răul. În funcție de specificul valorizării propriului embrion de către o femeie gravidă, normele morale ale grupului mic, de care aparține gravida, particularizează idealul moral într-un mod specific. Dacă idealul moral este hedonic, atunci viața embrionului va fi valorizată negativ, iar normele de conduită vor prescrie cel mai frecvent avortul și apoi contracepția. Atunci când în conștiința morală predomină idealul ascetic de tip religios, normele morale ale grupului mic vor particulariza în primul rând înfrânarea (abstinența periodică cu ajutorul calendarului) și apoi contracepția, căutând să evite avortul.

Aprecierea morală a vieții embrionului de către grupul mic din care face parte femeia gravidă depinde de contextul istoric și socio-cultural în care ea trăiește. Filosofia morală a Uniunii Europene, în acest început de mileniu trei, se opune filosofiei creștine de tip neoplatonian, patristic sau scolastic, care susține că morala vieții embrionului este veșnică, valabilă în orice timp și loc, ducând o existență independentă. O dovadă în acest sens o reprezintă cercetarea psihosociologică a valorilor grupului mic de care aparține femeia aptă să devină mamă.

Normele morale pozitive sau negative privind înfrânarea sexuală, contracepția și avortul reprezintă, în condițiile grupului mic familial, acte concrete care trebuie să le săvârșească femeia, aflată în cuplul marital, pentru a împlini cerințele fundamentale ale valorii morale a iubirii de mamă. Fără îndoială că într-un microgrup familial putem găsi resorturi motivaționale și pentru alte valori care pot influența direct sau indirect conduita de înfrânare, contraceptivă sau avortivă, cum ar fi valorile morale ale iubirii bunicii pentru potențialul nepot sau valoarea dragostei tatălui (iubire paternă), însă fundamentală pentru dirijarea comportamentului planificării familiale rămâne tot decizia dată de opțiunea liberă, sau mai puțin liberă, rezultată din judecata de valoare a iubirii de mamă. Explicația o găsim în tripla condiționare a naturii valorii morale: biologică (genetică), psihologică și socială¹⁶. Cele două valori morale ale grupului mic familial reprezentate de „iubirea de mamă” și „iubirea de tată” au o tulpină, biologică, genetică,¹⁷ comună în ceea ce numim instinctul parental¹⁸. La specia umană instinctul parental este ceva mai puternic la femeie decât la bărbat, chiar dacă modelarea psihologică și social-culturală a celor două valori morale – iubirea maternă și iubirea paternă – este asemănătoare pentru ambele sexe. Prin urmare, valoarea morală a iubirii de mamă este valoarea-cheie, fundamentală, a grupului mic familial care condiționează conduita planificării familiale (înfrânare, contracepție și avort).

---

¹⁶ Mihai C. Teodorescu, *op. cit.*, p. 58-61.

¹⁷ În acest context prin genetic se înțelege informația din A.D.N. nuclear (acidul dezoxiribonucleic).

¹⁸ Unele specii de animale sunt lipsite de instinct parental, de exemplu: cucul își părăsește ouăle în cuibul altor păsări.

Opoziția nediferențiată față de normele contracepției și avortului, afirmată de Biserica catolică, rezultă din înțelegerea valorii morale a iubirii de mamă ca un adevăr suprem legat coerent cu principiul absolut al sacralității vieții embrionului: „Dumnezeu a voit omul de la început și Dumnezeu îl vrea în orice concepere și în orice naștere umană”¹⁹. Acesta ar fi un adevăr care se impune prin el însuși, aflat într-un repaus divin rupt de orice schimbare posibilă influențată de mediu. Gândirea occidentală actuală, promovată de praxisul medical, se opune acestui punct de vedere. Se aduc în acest sens argumente ale istoriei civilizației europene care demonstrează că iubirea de mamă nu se află într-o stare de repaus divin, ci înregistrează o amplificare sau o scădere în funcție de obiceiurile, tradițiile și natura organizării sociale. De exemplu, infanticidul se practica curent în Roma antică și la vechii greci, întrucât se considera că suprapopularea ar fi putut provoca lupte pentru putere și răcoale²⁰. Se știe că în vechea Spartă erau omorâți copiii născuți cu diformități, iar la eschimoși copiii slabi și puțin dezvoltati erau lăsați să moară de foame²¹. V. Văleanu și C. Daniel relatează despre valorizarea negativă a gemenilor de către un trib indigen din Delta Nigerului în care gemenii erau uciși de la naștere.

În accepția filosofiei medicinei din Occidentul Europei actuale valoarea morală a iubirii de mamă și sacralitatea implicită a vieții embrionului nu constituie o valoare separată, absolută, cu existență independentă de viață socială, deoarece valorile morale se întrepătrund cu celelalte valori sociale și se schimbă în funcție de necesitățile structurii și evoluției sistemului social. Speculația filosofică ne arată că binomul gândire morală-acțiune practică este indispensabil pentru a înțelege specificul planificării familiale în funcție de variabilitatea socială a valorii morale a iubirii de mamă. Dacă analizăm, în momentul de față, legislația referitoare la avort și planificare familială din diferite zone ale lumii vom constata mari diferențe, astfel încât ceea ce este acceptabil pentru o țară nu este pentru alta. Chiar în aceeași țară, evoluția mai rapidă a transformărilor sociale, ca urmare a exploziei demografice sau/și a dezvoltării societății informaționale, face să apară un decalaj față de tradițiile și obiceiurile culturale legate de comportamentul reproductiv, ceea ce determină ca legile bioetice privind planificarea familială și avortul să nu mai reflecte trebuințele și interesele reale ale populației. Acest proces se evidențiază cel mai elocvent la nivelul sistemului social reprezentat de grupul mic familial. Un studiu de sociologie medicală făcut de medicul Gheorghe Coțofană pe un eșantion de 981 femei aparținând unor familii din toate nivelurile sociale, a arătat că după atingerea numărului de copii (29 % din eșantion au optat pentru un copil, 39 % doi copii, 14 % trei copii etc.), un cuplu familial va apela la orice mijloace contraceptive, cât și la avort, pentru prevenirea nașterilor, fără a fi influențat de măsurile luate la nivel guvernamental²². Prin urmare, valorile și normele grupului mic familial, legate de funcția de reproducere, tind să manifeste o relativă autonomie în raport cu legislația și cerințele de ansamblu ale societății. Dinamica motivațională a femeii apte să nască copii

¹⁹ *Scrisoarea Papei Ioan Paul al II-lea către familii*, 1994, Anul Familiei, Arhiepiscopia Romano-Catolică București.

²⁰ Vasile Văleanu, Constantin Daniel, *Psihosomatică feminină*, Editura Medicală, București, 1977, p. 143.

²¹ *Ibidem*.

²² Coțofana Gheorghe, *Aspecte socio-medice ale avortului provocat la cerere*, Teză de doctorat, Chișinău, 1997, p.8 (din rezumat) Republica Moldova, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”.

---

se află sub influența parametrilor interni și personalității, cât și sub influența balanței imboldurilor contraceptive sau aspirației de a fi mamă, în care se află ea în relațiile interpersonale ale grupului mic familial și ale altor grupuri mici din care face parte (religios, cultural, de distracție, profesional etc.) Orice femeie maturizată din punct de vedere sexual este un subiect moral potențial al normelor de a face sau a nu face abținerea sexuală periodică, contracepție sau avort.

Grupul mic este sistemul social care condiționează pătrunderea acestor norme în manifestarea morală a subiectului feminin datorită autorității cu care este investit. S-a observat că, atunci când femeia aparține unui microgrup coeziv, spiritul de disciplină cu care ea împlinește normele planificării familiale este mult crescut. De pildă, dacă membrii familiei au aderat în totalitate la un grup religios neoprotestant (baptist, pentecostal, adventist, evanghelist etc.), având un lider influent care se comportă ca un misionar pasionat de munca sa²³, atunci dragostea de mamă devine o valoare absolută și conduita de acceptare, urmare și supunere la normele de a face înfrânare și a elimina cu orice preț contracepția și avortul capătă o semnificație importantă. În vorbirea și cunoașterea comună este cunoscută constatarea că familiile de „pocăiți”²⁴ au mai mulți copii decât familiile ortodoxe sau catolice. Chiar și atunci când examenul ecografic abdominal și analizele de laborator indică posibilitatea unor grave malformații a copilului, norma de a nu face contracepție sau avort rămâne valabilă deoarece din Sfânta Scriptură se deduce că noua ființă reflectă chipul divin prin care este înzestrată cu calitatea morală de persoană. Într-o asemenea interpretare, norma de a nu face avort comandă prin însăși autoritatea ei, indiferent de consecințele actului împlinit. Ea este integrată în manifestarea morală a subiectului-mamă prin trăsăturile sale exterioare, de formă, chiar dacă contrazice oarecum natura umană fiziologică și aspirația de a avea un copil sănătos. Explicația o găsim în faptul că regula de a nu face avort este înțeleasă ca o dorință a Divinității, care este o persoană mult superioară omului – dorință care se impune prin forța socială a grupului mic (religios și/sau familial), care de asemenea este o entitate venerată deoarece ocupă un rang mai înalt decât eul trupesc. Consensul și conformitatea de a nu face avort sau contracepție devin proprietăți ale microgrupurilor religioase coezive, care au la bază instinctul social al omului, trebuința acută de a consimți normele de grup ca o condiție necesară pentru a formula raționamentul propriu. Sacralizarea prin argumente rațional-scolastice și neoplatoniene a valorii vieții embrionului este întărită de sacralizarea prin mecanism instinctiv-social a normelor grupului mic de a nu face avort sau contracepție, chiar dacă consecințele practice ale acestor norme se opun binelui sănătății și criteriilor umane de viață, prin handicapul dat de malformația embrionului. În felul acesta, realitatea vieții embrionului se desface de unitatea conștiinței-de-sine a Sinelui Divin al mamei, ca o altă lume aflată în realitatea materială a bolii dată de malformația embrionului. Etica pragmatică medicală demonstrează că această conștiință reală a Sinelui mamei, care are la bază raționalitatea de inspirație divină a științei, se opune conștiinței pure de tip scolastic, neoplatonian²⁵,

---

²³ În România asemenea grupuri mici neoprotestante apar în regiuni formate din grupuri religioase mari, slab coezive (din cauza mărimii): ortodoxe (Muntenia și Moldova) sau catolice (unele județe din Transilvania).

²⁴ Pocăit este termenul vulgar, popular, cu semnificație peiorativă, dat de majoritatea ortodoxă sau catolică credincioșilor care o părăsesc pentru a intra în microgrupul minoritar neoprotestant.

²⁵ Ideea că sacralitatea vieții embrionului are un substrat religios de sorginte neoplatoniană mi-a fost inspirată de expunerea d-lui conf. Dr. Nicolae Bulz: „După Platon: Aristotel, Rousseau, Gödel” la

---

—
care consideră sacralitatea vieții embrionului independentă de consecințele practice ale structurii sale biologice și genetic-moleculare. Gândirea caracteristică filosofiei politice a țărilor Uniunii Europene se împotrivesc înstrăinării la care conduce o filosofie și antropologie religioasă care rupe valoarea vieții embrionului de legăturile sale profunde cu viața reală, pe baza unei filosofii speculative.

---

sesiunea științifică *Știința și filosofia după Platon* organizată de Grupul de Studii Interdisciplinare din CRIFST la Academia Română în 10.04.2003. Platon își justifică elitismul sacru al vieții umane prin întoarcerea la natură - idee care este preluată de către Rousseau („răstălmăcire” după Nicolae Bulz) pentru a demonstra o filosofie socială opusă lui Platon: egalitatea naturală a tuturor oamenilor în realizarea diverselor funcții ale sistemului social – funcții care sunt la fel de organic-necesare ca și cele ale elitei conducătoare.